

ITA, II, 86-88

İbn-ül Esir bu vak'ayı anlattıktan sonra ona dair şu mutâlaayı nakleder: «Dünyanın en tuhaf hâdiselerinden biri Amr oğlu Abbas'ın tek başına esir edilmesi, tek başına kurtulması ve bütün ordusunun imha olunmasıdır» (*İbn-ül Esir*, Cilt 7, s. 177-178).

Abbas Ganevîden daha sonra 289 senesi vak'aları arasında bahs edilir. Halife Mu'tadîd ölmüş, yerine oğlu Halife Müktefi geçmişti. Mu'tadîd'in veziri olan Kasım Mu'tadîd'in oğullarını hilâfetten mahrum etmek ve bu işi başarmak için Mu'tadîd'in kölesi ve ordu kumandanı Bedir ile de anlaşmak istemiş, fakat Bedir, efendisine ihanet etmek istememiş, vezir de sırrın fâş edilmesinden korkarak, aynı zamanda yeni Halife'nin Bedir'i sevmemesinden istifade ederek, onu ortadan kaldırmak için çalışmış, Bedir ile beraber olan kumandanları da kendisinden ayırmak için tedbir almıştı. Abbas Ganevî de Bedir'den ayrılanlar ve bu yüzden Müktefinin ihsanına nail olanlar arasında idi. Bu yüzden Bedir de kolaylıkla bertaraf edilmişti (*İbn-ül Esir*, Cilt 7, s. 184).

Abbas'ın daha sonra Kum ve Kâşan şehirlerini bir müddet idare ettiği ve hayatının sonlarında Mısır'ın harb işleri başında bulunduğu anlaşılıyor. İbn-ül Esir onun Mısır'da bu vazife başında bulunduğu sırada ve 305 yılında (917-918) vefat etmiş olduğunu kaydeder. Fakat onun bu sırada diyarı Mısır'da değil, diyarı Mudar'da askerî valilik etmekte olduğunu anlatan rivayet daha doğru olsa gerektir.

Me'hazlar: İbn-ül Esir, Cilt 7-8, Taberî, Ç. 3, Ebalmehasin, Cilt 2, İbni Hallikan: *Vefiyatülâyan*.

Ömer Rıza Doğrul

ABBAS Halim. *Prens Mehmed Abbas Halim Paşa*. (1866-1934=1285-1353) 1866 da Kahire'de doğmuştur. Prens Halim Paşa'nın oğludur. Halim Paşa da Mısır valisi Kavala'lı Mehmet Ali Paşa'nın oğludur. Kardeşi Sadrâzam Said Halim Paşadır. Tahsilini ağabeyi ile birlikte İsviçre'de yapmış, uzun zamanlar Avrupa'da bulunmuş, hayatının mühim bir kısmını da İstanbul'da geçirmiştir. Tahsilden dönüşlerinde pederleri, millî seciye ve hüviyetleri değişip değişmediğini anlamak için Avrupa'ya nasıl bulduklarını sormuş, verdikleri cevapda, Şark ile Garp cemiyetleri hakkında yaptıkları mukayesede, millî varlıklarından bir şey eksilmek şöyle dursun, bilakis millî seciyelerinin daha ziyade kuvvet bulduğunu görerek kendilerini çok takdir etmiş.

Said Halim Paşa ile Abbas Halim Paşa, bu iki kardeş, hanedan tacının üzerinde sabah yıldızı gibi parlayan iki pırlanta idi: İslâm-Türk asâlet ve kibarlığının en yüksek örnekleri. Said Halim Paşa büyük bir İslâm mütefekkeri ve tarihî bir şahsiyet. Abbas Halim Paşa'nın resmî hayatı mahdud: Meşrutiyetten evvel şûrayı devlet âzalığı, sonra Bursa valiliği ve nihayet kardeşinin sadareti zamanında (1915) Nafia nazırlığı, mütarekeden sonra İn-

Abbas Halim Paşa

giliz'ler tarafından tevkif ve Malta'ya gönderilmekten ibaret. Abbas Paşa'nın asıl tetkik olunacak tarafı, bir İslâm-Türk zengininin maddî servetle manevî serveti nasıl cem' etmiş olmasıdır. Fatih bir hükümdar, büyük bir kumandan nasıl millî şehameti temsil ederse Abbas Paşa da İslâm - Türk seciye ve ahlakının en yüksek derecesini şahsında yaşatmış, İslâm Türk asalet ve kibarlığının şehinşâhı olmuştu.

Mayesi mükerrerem olarak halkedilen beşerin fitratında meknuz türlü türlü mehasin ve fezailin en yüksek derecelerini tecellî ettirecek mümtaz şahsiyetlere cemiyetin ihtiyacı vardır. Bunlar faziletleri, manevî güzellikleri şahıslarında yaşatabildikleri için birer kahraman telakki olunur ve daima yükselmeğe uğraşan cemiyetin ferdleri yaşaması ve yaşatılması muhâl gibi görünen o faziletleri yaşayan, yaşatabilen şahısları örnek tutar, ki cemiyetlerin yükselmesinde bu örneklerin büyük tesirleri vardır.

Âkif maddî serveti olmadığı halde, Abbas Paşa da büyük bir servet sahibi olduğu halde birer fazilet kahramanı olmuşlardır. Biri mahrumiyetlere, diğeri varlıklara karşı göğüs germekle aynı mücadeleyi yapmışlardır. Herkesin yaptığı şeylere o, tıpkı Âkif gibi, o kadar kayıtsızlık gösterir, o kadar kıymet vermezdi ki onun yüksek ruhunu anlamıyanlar şaşır kalırlardı. Bir gün söz arasında:

— Zenginlik serkeş bir ata benzer, demişdi; Sahibinin ufak bir gafletini, yahut mü-

osmanlı ordusunu Tebriz yakınında Süryan savanında yendi. Tebriz, Revan (Eriyan), Kars kalelerini aldı. Kuyucu Murad Paşanın İran üzerine yürüyerek Tebriz'i harap etmesi üzerine, Osmanlılarla barış istedi: Murad Paşanın ölümünden sonra sadrazam Nâsuh Paşa ile 1618'de Seray antlaşmasını yaptı. Osman II olayında Anadolu'da karışıklık çıkınca fırsattan istifade ederek Bağdat ve dolaylarını elde etti, Musul ve Diyarbakır'a kadar ilerledi. Öte yandan orduları Gürcistan'ı istila etmişti. İngiliz yardımıyla Basra körfezindeki bazı adaları ve Hürmü'ü Portekizlilerden aldı. Bu körfezde kendi adına bir liman kurdu (*Benderi Abbas*). İsfahan'ı baskent yaptı. Kırk üç yıllık hükümdarlık süresi Osmanlı tarihinin Kanunî Sultan Süleyman devrine benzetilir. Büyük devlet adamı sıfatlarına rağmen, elde ettiği şehir halkını ve esirleri, hattâ yerine göz diktiği şüphesiyle oğlunu öldürmesi onun meşretleriyle bağdaştırmadı. (M)

ABBAS II (1633-1667), İran şahı Safevî hanedanındandır. 1642'de tahta çıktı. Yirmi dört yıl süren hükümdarlığı önük geçti; memleketinin Türkiye ile münasebetlerini iyileştirdi. Sefahatlen öldü. (L)

ABBAS III (1731-1736), Safevî hanedanından son İran şahı. Nâdir Şah tarafından, 8 aylık bir çocuk iken İran tahtına çıkarıldı (1732), dört yıl kadar şah tanıdı. (M)

ABBAS (Ferhad), cezayirli siyaset adamı (Tahir 1899). Setif'te eczacıydı. 1938'de Cezayir Halk Birliği'ni kurdu. 1943'te 'Cezayir Milleti Beyannamesi'ni yayımladı, ve Cezayir Beyannamesi Demokratik Birliği partisini kurdu. İkinci Kurucu meclis, daha sonra Cezayir meclisi üyesi oldu (1948). yaklaşmalar başladıktan sonra memleketini terk etti ve Kahire'de kurulan 'Geçici Cezayir Cumhuriyeti hükümeti' başkanı oldu (1958). 'Millî Kurtuluş Cephesi'ndeki çoğunluğun sosyalist eğilimlerine karşı olduğu için 1961 ağustosunda başkanlıktan uzaklaştırıldı. yerine Bin Hedda geçti. Cezayir Millet meclisine, Setif milletvekili olarak girmeye (eylül 1962) meclis başkanlığına seçildi, fakat Bin Bella hükümetinin radikalizmini tutmadığı için 1963 ağustosunda istifa etti. Az sonra da Millî Kurtuluş cephesinden ihraç edildi. 18 Ağustos 1964'te yakıldı. 1965'te serbest bırakıldı. (T)

ABBASABAD, İran'da (biri Horasan dağlarının diğeri Meşhet'in güneyine düşen) iki kasabanın adı. (M)

ABBAS AĞA, dârüssaadde ağası (? -Mısır 1671). Hatice Turhan Sultan'ın dairesinden yetişti. 1668'de ölen Mustafa Ağanın yerine dârüssaadde ağası oldu. 1671'e kadar bu vazifede kaldı. Emekli olarak gönderildiği Mısır'da öldü. Mezarı İmâm-ı Şâfiî türbesi yakınındadır. Abbas Ağanın, Diyarbakır (bugün Elazığ) iline bağlı Çemişkezek kazasının İnesur köyünde, bir camii ve bir muallimhanesi, İstanbul'da Beşiktaş'ta bir camii, yanında konağı, çeşmesi ve mahallesiyle bugün park haline gelen mezarlığı, Nevbethane mahallesinde bir muallimhane ile dâru'lkur'a, sebül, çeşme ve bir küçük hamamı; Atıkalıpaşa mahallesinde bir muallimhane ile bir çeşmesi; Mesihpaşa mahallesinde, Lâleliçeşme yakınında çift hamamı ile çeşmesi; Üsküdar'da Takyeci Cafer Çelebi mahallesinde ve Atpazarında üç yıl ağzında birer çeşmesi; Paşakapısında adıyla anılan mahallede bir küçük hamamı, Kadırcaya limanı yakınında bulunan Bostan mahallesiyle Sirkeci'de Demirkapı yakınında iki konağı; bunlardan başka vakıflarına gelir olarak yaptırdığı birçok dükkânı ve bekar odası vardı. Muallimhanelerine gerekli kitapları da vakfetti. (→ Bibliyo.) (M)

ABBAS Aşık Tufarğanlı, azeri halk şairi (XVI. yy.). Hayat hikâyesini, Safevî hükümdarı Şah Abbas I'ın maceraları da karıştırmıştır. Bazı şiirlerinde Şah Abbas ile birlikte Allahverdi Hanım'ın ismi de geçer. *Abbas* Nağış* adlı halk hikâyesi içinde Tufarğanlı Aşık Abbas ağzından söylenmiş şiirler de vardır. (→ Bibliyo.) (M)

ABBAS Bayat, Azerbeycan halk şairi (Yakış. XIX. yy.). Neşredilmiş iki koseması ile bir girayışı vardır. (M)

ABBAS bin ABDÜLMUTALİB, Hz. Muhammed'in amcası (?-Medine 652) Ticaretle uğraştığı için diğer kardeşlerine nazaran oldukça zengindi. Mekke'nin sayfiyesi Taif'te bir bahçesi vardı. İslâm dinini ilk zaman-

lar kabul etmemesine rağmen, Hz. Peygamber'e şiddetli muhalefette bulunmadı. Ebu Talib ölünce yeğeninin koruyucusu oldu. Akabe* biraında Hz. Peygamber'in davasını müdafae ettiği söylenirse de, Bedir gâvesinde Mekkelilerin safında idi. Bu savaşta esir düğü ve fidye vererek kurtuldu. Abbas'ın müslüman olduğu, fakat ticarî menfaatleri yüzünden bunu gizli tuttuğu ideri sürülür. Medine'ye gitmek istemesine rağmen Hz. Peygamber'in ısrarı üzerine Mekke'de kalmış, orada bulunan müslümanlara yardım etmiş ve Kureyşlerin harp planlarını Medine'ye bildirmişti. 636 yılında Hz. Muhammed Mekke üzerine yürüdüğü zaman Abbas durumunu açığa vurarak şehir dışında sığınakta kaldı. Mekke'nin fethinden sonra eskiden olduğu gibi hacılara sığınakına sığınmaya* imniyeti yine kendisine verdi. Abbas bundan sonra bilhassa malî hususlarda Hz. Muhammed'e yardımcı oldu ve bazı seferlere katıldı. Halifeli mücadelelerini gürmedi. Abbasi halifeleri enso soyundan gelmişlerdir. (M)

ABBAS bin AMR, abbasî habirelerinin ünlü bir kumandanı ve valisi (?-Rakkâ 918) Halife Mutezid. Karmatilerin isyanını bastırmaya onu memur etmişti. Bu sırada, Yemâme ve Bahreyn valisi olan Abbas, Karmatilerle yaptığı savaşta kaybetmiş ve esir edilmiş. Şerh'ten sonra İsfahan bölgesinde bazı şehirlerde valilik yaptı. Hayatının sonlarına doğru Diyarı Medar'ın askeri valisi idi. (M)

ABBAS bin EBUL FUTUF, fatimi halifesi Zâfir Biçrillah'ın veziri (1115-1154). Beni Bâdis adlı hükümdar sülâlesindedir. Üvey babası İbni Sallar vezir olunca siyasi faaliyete başladı. oğlu Nasr ile beraber İbni Sallar'ı öldürerek yerine vezir oldu. 1154'te Halifeyi öldürüp henüz küçük bir çocuk olan oğlunu yerine halife yapınca, Abbas'ın zaten seçmeyi halk ayaklandı. Suriye'ye kaçtı ve bu bölgede öldürüldü. (M)

ABBAS bin MEMUN, abbasî halifelerinden Memun'un oğludur (?-Membic 838). Tahsil ve askeri sahadaki bilgisiyile tanınan Abbas, babası tarafından Elezire valiliğine tayin edildi. Bizans ile yapılan muharebelerde büyük başarı gösterdi. Memun 833'te Bizans'a yaptığı seferde, Pozantı'da ölünce, amcası Mutasım halife oldu. Ordudaki araplar Abbas'ı halife yapmak istiyorlardı. Fakat Mutasım'ın tutan türk askerler ağına bastığı için, Abbas amcasına hâl etmiş ve taraftarlarını yatıştırarak muhemen bir karışıklığı önledi. Sonraki yıllarda siyasi ve askeri bir faaliyeti yoktur. Ancak iten içe devam eden Türk-Arap mücadelesi Abbas'ı da işe karıştırmıştır. Halife Mutasım'ın Amuriye seferi dönüsünde arap komandanları Abbas ile anlaşarak, Mutasım'ın sefesi hastalandılar. Ama suikastçiler harekete geçmeden önce teşebbüs Mutasım tarafından ortaya çıkarıldı. Abbas da bu suçtan dolayı süz bırakılarak öldürüldü. (M)

ABBAS bin MUHAMMED, Halife Ebu Abbas es-Saffah ve Ebu Cafer el-Mansur'un kardeşi (?-? 802). 756'da Malaya'nın Bizans'tan alınmasına katıldı. üç yıl sonra da Elezire valiliğine tayin ve 772'de arzedildi. Bizans'a yapılan seferlere katıldı. Halife Mehdi, 775'te Anadolu'ya gönderdiği ordunun başına Abbas'ı geçirmiş, o da bu seferde büyük bir başarı kazanmıştır. (M)

ABBAS bin VELİD, emevî halifesi Velid'in oğlu (?-Harvan 750). Bizans imparatorluğu ile yapılan sürekli muharebelerde kendini gösterdi ve cesaretiyle tanındı. Bu savaşlar sırasında Kapadokya'nın mühim kalelerinden Tuvana'yı fethetti. Mesleme bin Abdülmelik ile işbirliği yaparak islâm ordularının galip gelmesinde büyük rol oynadı. 713'te Yalvaç'ı ele geçirdi. Halife Ömer bin Abdülaziz'in ölümünden sonra Irak valisi Yezid bin Muhelleb'in çıkardığı isyanı bastırılmasına memur edildi. Abbas, Yezid ile yaptığı savaşta galip geldi ve aşıyı öldürerek sükûneti sağladı. Hilâfet meselesinden dolayı Mervan II tarafından Harvan'da hapsedildi ve orada öldü. (M)

ABBASE, Mısır'da çeşitli yerlerin adı: Ortacağ'ın Mısır-Suriye yolu üzerindeki ilk mısır şehri olan *El-Abbase*; Tulumlular tarafından kurulan *Kasr-ı Abbase*; Yukarı Mısır'ın Kenan ilindeki *Abbase köyü* v.d. (M)

ABBASE, Halife Mehdi'nin kızı ve Harun ü-Reşid'in kardeşi (777-825). Üç defa evlen-

ildi. Harun ü-Reşid'in veziri. Berberkilerden Cafer bin Yahya ile olan aşk macerası, müslüman bir siyasi mesele oldu. Bu aşk, Harun ü-Reşid tarafından Berberkoğullarının ordudan kaldırılmasına hazırlayan sebeplerden biridir. Cüzzelli ve zekasıyla Abbase adı, gerek kendi devrinde, gerek sonraki devirlerde dillerden düşmedi. O devrin şairi Ebu Nuvas, Cafer ile olan aşkından dolayı onun için hicivyeleler yazdı. Çağımızda Doğuda (Curci Zeydan) ve Batıda (Aimé Giron ve Alberti Tozza gibi) bazı yazarlar da bu askeri romanlarına konu addediler. (M)

ABBAS EFENDİ (Abdülbaha), Bahailik'in kurucularından (Tanran 1841-Hayfa 1921). Bahailer İran'da takibata uğrayınca, yakınlıkla Bağdat'a gelerek Osmanlı devletine sığınmış. 1860, İran'ın baskısı üzerine Edirne'ye nasledilmişler orada, kendi aralarında anlaşmazlığa düşüklere görüldü, bir kısım Kâbrî'ya, Abbas Efendi Akk'ya sürüldü. 1902'de Bahailerin başına geçti ve *Şems-i Ezel* v.b. adlarla anıldı. Mesrutiyet'ten sonra Avrupa ve Amerika'ya gitti; yolculuk notları Brown tarafından İngilizce olarak yayımlandı (*Traveller's Narrative to Illustrate the Episode of the Bab* [Cambridge, 1891]). Hayfa'ya döndü (1913) ve orada öldü. (M)

ABBAS HALİM PAŞA, Mısır prenslerinden, Halim Paşanın ikinci oğlu (Kahire 1866 ay. v. 1934). Sadrazam Said Halim Paşanın kardeşi. Üsviere'de tahsil etti ve hayatının büyük kısmını İstanbul'da geçirdi. 1895'te Hıdiv Tevfik Paşanın kızıyle evlendi. Mesrutiyet'ten önce Devlet şurası üyesinde bulundu, kardeşi Said Halim Paşanın sadaretinde Bursa'ya vali oldu. 1915'te Nafia nazırlığı yaptı. Mütarekeden sonra İngilizler tarafından Malta adasına sürüldü. İki yıl orada kaldı, bir süre İstanbul'da oturdu, sonra Mısır'a döndü. (M)

ABBAS HİLMİ PAŞA, Kavalalı Mehmet Ali Paşanın torunu ve üçüncü Mısır valisi (Cidde 1816 Kahire 1854). Dedesinin en sevdiği çocuğu amcası İbrahim Paşanın 1848'de ölümü üzerine Mısır valisi tayin edildi ve Babülün Tanzimat fermânını benimsemiş şerh'ini kabul etti; karşılığında, katilleri zindan adam çıkarmak, halkı angaryaya ve askerî hizmete çağırarak, aynı zamanda Mehmet Ali Paşa ailesini idare edebilmek haklarını elde etti. Kırm savaşta sarasında Osmanlı devletine sadık kalarak yirmi bin asker gönderdiği gibi, Mısır donanmasını da hizmete verdi. Kahire yakınındaki köşkende birdenbire ölümü üzerine zehirlendiği söylenmiş çikti. (M)

ABBAS HİLMİ PAŞA, Osmanlı devletinin fermânıyla tayin olunan son Mısır Hıdivi (İskenderiye 1874-1944). Hıdiv Tevfik Paşanın oğlu Yarı İngiliz, yarı batılı bir eğitim gördü. Nyarand Theostatium okulunda küçük kardeşiyle birlikte okudu. 1892'de babasının 18 yaşında Hıdiv oldu. Zamanında İngilizler Mısır işlerine fazla karışmalar ve bu keşkele karşı gayretini arttırdılar. Mısır'da osmanlı komiseri, Gazi Ahmed Muhtar Paşanın mecdudiyeti bir yekilden ibaretti. İngiliz komiseri Lord Kitchener binlerce deredece nitöz sahibi idi ve serdar ünvanını taşıyordu. Bu devirde Sudan seferi yapıldı. İngilizler ile Fransa arasındaki Fasoda (Fashoda) meselesi bu sefer yüzünden çıktı. Akabe'nin Mısır askerleri tarafından korunmasına karar alınmış iken, sonradan Hıcaz eyaletine karışmak istemesine, İngilizler ile Osmanlı devleti arasında Akabe* meselesi diye bilinen olay yarattı. İngilizler'nin şiddetle karşı koymasız üzerine Osmanlı devleti tavardan vaz geçti. Akabe, eskiden olduğu gibi Mısır tarafından idare edildi. Milletçi çeyvanları, Mısır'da Abbas Hilmi Paşa zamanında başlanmış ve Paşa, İngilizler aleyhinde, Osmanlı devleti lehinde bir siyasi takip etmiştir. 1894 yılından itibaren her yıl hususî yat ile Avrupa'ya gider, bu arada İstanbul'da uğrayarak Abdülhamid II tarafından kabul edilirdi. Brinci Dünya savaşta başında İstanbul'da bulunuyordu. Osmanlı devleti Almanlar ile birleşince, İngilizlere Mısır üzerindeki haklarını son bulması kabul etti; böylece Abbas Hilmi Paşa da fâlen hidivlikten ayrılmış oldu. İngilizler onun yerine Hüseyin Kâmil'i (1914-1917) getirdiler. Fakat Türkiye, Paşanın hidivlik sıfatını 1923 Lozan antlaşmasına kadar tanıdı. (→ Bibliyo.) (M)

ABBASI altını, Nümisim. Safevî hükümdarı Şah Abbas I zamanında (1587-1628)

ABBASAĞA camii Beşiktaş, İstanbul

ABBAS bin ABDÜLMUTALİB İst. Üniversite kütüphanesi

ABBAS HİLMİ PAŞA

lar caddesi üzerinde de bir Hamidiye çeşmesi vardır. (Eylül 1944).

Bibl. : REK, Gezi notu.

ABBASAĞA SOKAĞI — Beşiktaşta Cihannüma mahallesinde Akmazçeşme sokağıyla Hasanpaşa Deresi sokağı ve Gazi Refik sokağı arasındadır (B. : Cihannüma mahallesini). Belediyenin bir elektrik sokak feneri ile aydınlatılmış olan Akmazçeşme kavşağından aşağı hafif meyilli, kaba taş döşeli, araba geçecek kadar geniş bir sokaktır. Üst başında, geçen asır sonlarının ahşap yapı örneklerinden büyükçe bir ev vardır. Alt başında da kübik üslûpta üç küçük beton ev yapılmıştır.

Bibl. : REK, Gezi notu.

ABBAS HALİM PAŞA (Prens Mehmed)

— Mısırın düşmüş Kiral hanedanından Prens Halim Paşanın ikinci oğlu, Osmanlı devleti sadârâzamlarından Said Halim Paşanın kardeşi, Türk devlet adamı, 1866 da Mısırda Kahirede doğdu, 1934 de orada öldü; fakat ömrünün uzun bir kısmını İstanbulda geçirerek malûmatı, zarafeti, necabeti, âlimlere ve san'atkârlara karşı gösterdiği koruyucu muhabbeti ve yoksullara karşı çok cömert şefkat ve rahmeti ile büyük şehrin en yüksek kibar muhitinin seçkin şöhretlerinden biri oldu.

Tahsilini İsviçrede yaptı, Fransızca, İngilizce ve arabçayı ana dili gibi bilirdi. 1895 de Hidiv Tevfik Paşanın kızı ile evlendi, İkinci Abdülhamidin son devrinde de Devlet Şurası âzası oldu, 1915 de Said Halim Paşa kabinesinin Nafia Nazırlığını kabul etti. Kardeşinin sadaretinde bir yıldan fazla Bursa valiliğinde bulundu, İstanbulun işgalinde İngilizler tarafından rehine olarak Maltaya götürülen Türk vatanperverlerinden biri oldu, orada iki yıl kaldı, serbest bırakılınca, evvelâ doğru İstanbul'a geldi fakat az sonra Mısır'a gitti.

Ressam Halil Paşa merhum onun büyük kadirşinashğını görmüş bir san'atkârimizdir; Prens'in dostları arasında bulunan Şair Mehmed Âkif de son yıllarını Mısırda, onun aziz bir misafiri olarak geçirmişti.

Bibl. : İslâm Ansiklopedisi.

ABBAS HİLMİ PAŞA (Hidiv) — Kavala- lı Mehmed Ali Paşa hanedanından Osmanlı padişahının fermanı ile Mısır Hidivi olanların sonuncusu; Hidiv Tevfik Paşanın oğlu ve halefi, 1877 de İskenderiyede doğdu, 1892 de, Viyanada Theresianum okulunda tahsilde iken

babasının ölümü üzerine on sekiz yaşında Hidiv oldu. Kırk yıl hükümdarlık eden Abbas Hilmi Paşanın değişmez politikası, Türkiyeye karşı mutlak ve samimi bir sadakat olmuştu. Birinci Cihan Harbine gelinceye kadar bu ailenin bütün âzası gibi, İstanbulun hayranlarındandı. Hemen her yıl bir Avrupa seyahatine çıkar, bilhassa Fransa ve İsviçrede kalır, yaz mevsiminin büyük bir kısmını da İstanbulda geçirirdi. "Valide Paşa" ünvanıyla İstanbulun büyük şöhretlerinden olan anası, Bebekteki sahilsarayda otururdu; Abbas Hilmi Paşa da Çubukluyu sevmişti. Kendisini İstanbul'a getiren Elmahrusa adındaki

Abbas Hilmi Paşa
(Resim: H. Çizer)

yatı, İstanbulluların, bilhassa gemici takımının fevkalâde beğendiği bir tekne olarak devrin bir şöhretiydi, Paşabahçesi koyunda demirlerdi.

Türkiye Birinci Cihan Harbine girerken Abbas Hilmi Paşa İstanbulda bulunuyordu; İngiltere Türkiyenin Mısır üzerindeki hâkimiyet haklarının sona erdiğini sayarak Abbas Hilmi Paşanın yerine amcası Hüseyin Kâmil Paşayı getirdi, "Hidiv" ünvanını da "Sultan" a değiştirdi. Fakat Türkiye, Lozan muahedesine kadar kendisini Mısır Hidivi olarak tanıtmakta devam etti. İsviçre ve Fransada uzun bir mülteci hayatı sürerek 1944 de öldü. (B. : Hidivin köşkü, Valide Paşa ve Elmahrusa).

Bibl. : İslâm Ansiklopedisi.

ABBAS HİLMİ PAŞAYA SUİKASD VAK'ASI (25 Temmuz 1941 - H. 2 Ramazan 1332. Cumartesi) — Ramazan ayını geçirmek üzere 1914 Temmuzunun yirmi ikinci Çarşamba günü İstanbul'a gelen Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa, Sultan Reşada arzı tâzimât ettikten sonra, bu ayın yirmi beşine rastlayan Cumartesi günü sadırâzama iadei ziyaretten dönerken Babâlinin cümle kapısı önünde Mısırlı bir gencin suikasd tecavüzüne uğradı.

Çubukludan Sirkeciye istimbotla gelen Hidivin yanında damadı Mısır kapı kethüdası

rayında yetmişini geçkin olduğu halde ölmüştür. Yerine, içki düşkünlüğünden ve zalimliğinden başka bir vasfı bulunmayan torunu Şah Mirza Safevî geçmiştir.

ABBAS II., Safevî (1633-1666), İran Safevî soyunun yedinci şahı. Abbas I. in torunu ve Şah Mirza'nın oğlu olup 1642 de dokuz yaşlarında İran tahtına geçmiştir. Yirmi dört yıl kadar süren şahlık devri çok sönüktür. İçkiye ve sefahete düşkün olduğundan otuz üç yaşında ölmüştür.

ABBAS III., Safevî (1731-1736), İran'da Safevîler'in sonuncu şahı. Tahmasp I. in oğlu olup Nadir Şah tarafından sekiz aylık bir çocuk iken 1732 de İran tahtına çıkarılmış ve dört yıl kadar İran şahı tanınmıştır.

ABBAS AÇA, Mehmet IV. ün annesi Turhan Sultan'ın zenci ağalarından. 1668 de Muslih Ağa'nın ölümü üzerine Darüssaade ağalığına atanmış ve 1671 de işinden çıkarılarak emekliliğini geçirmek üzere Mısır'a gönderilmiş ve orada ölmüştür. İstanbul'da Beşiktaş'ta bir cami yaptırmış, Fatih devrinde, Aksaray yöresinde Molla Gürani mahallesinde Selçuk Hatun tarafından yaptırılıp sonradan yanmış bulunan camiyi de yeniden yaptırmıştır. İstanbul'un türlü yerlerinde on iki, Üsküdar'da iki çeşme, İstanbul'da iki hamam, bir okul ve bir sebil de yaptırmıştır. Beşiktaş'ta yaptırdığı caminin bulunduğu mahalle, Abbas Ağa'nın adıyla anılmaktadır. Son yıllarda burada, aynı adı taşıyan bir de küçük park yapılmıştır.

ABBAS bin el-Ahnef (ölm. 808), Arap şairlerinin ünlülerinden. Bütün şiirleri aşka dairdir. Cürcan hükümdarlarından Soltekin'in torununun oğlu, ünlü şair İbrahim bin el-Abbas-ül-Solî'nin dayısıdır. Bağdat'ta ölmüştür. Divanı basılmıştır.

ABBAS bin Firnas, Endülüs'lü bir islâm bilgini. IX. yüzyılda yaşamış olduğu söylenir.

Vakti gösteren bir yaraç bulmuştur. Kollarına kanad takarak uçuşa denemesi yapmış ve biraz da uçuşa muvafak olmuştur. Evinde yıldızların hareketlerini gösteren bir yer yapmış olduğu da söylenir.

ABBAS bin Melik-ül-Mücahit (ölm. 1376), Arap hükümdar ve tarihçilerinden, Yemen Resuliyeye Devleti hükümdarlarından. 1362 de babasının ölümünden sonra merkezleri olan Zabid'de tahta geçmişti. El-A'lam'da *Buğyetü zevlhimem fi-t-ta'rihi bi ensab-il-Arabi ve'l Accm* adlı geneoloji(ensab)ye ait bir eser ile, *el-Ataya-s-seniyye fi-l-menâkıb-il-Yemeniyye* adlı bir eser yazmış olduğu ve İbni Hallibikân tarihini de kısalttığı kaydedilmektedir.

ABBAS bin Mirdas, Peygamber Muhammed zamanının tanınmış şairlerinden. VII. yüzyıl başlarında ölmüştür. Mensup olduğu Süleym boyundan dokuz yüz atlı ile Mekte'nin fethinde bulunmuştur. Şiirlerinden birkaçı *Eganî*'de ve İbni Hişan'ın *Siyer*'inde görülür. Kendisi, şarap içmeyi İslâmlıktan önce yerler arasındadır.

ABBAS EFENDİ, Abdülbaha (1841-1921), Babiler'den Bahauullah adıyla anılan Mirza Hüseyin(1817-1902)'in büyük oğlu. Bahailik'i kuranlardandır. Tahran'da doğmuştur. İran'da Bahailer aleyhine yapılan kovuşturma üzerine, babası ve üvey amcası Subh-i ezel adıyla tanınmış Mirza Yahya ile birlikte, 1856 tarihinde Bağdat'a gelerek Osmanlı hükümetine sığınmıştır. Osmanlı hükümeti İran'ın sürekli müracaatı üzerine, on yıl sonra kendilerini Edirne'ye yerleştirmiştir (1866). Fakat bunlar Babilik'i yaymak teşebbüslerine giriştiklerinden ve iki kardeş, yani Mirza Hüseyin'le Yahya taraftarları arasında prensip ayrılığı ve geçim-

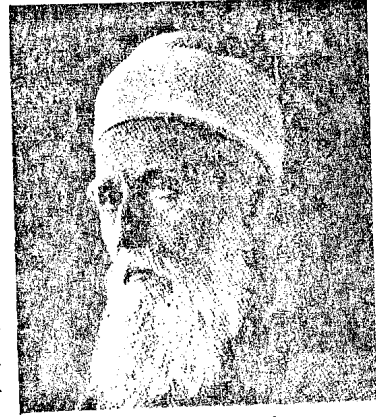
sizlik başlamış olduğundan, Osmanlı hükümeti bunları birbirinden ayırmak kararını vererek Yahya (Subh-i-ezel) ile taraftarlarını Kıbrıs'a, Bahauullah ile arkadaşlarını Akkâ'ya göndermiştir. Bu iki kardeş «Babi» adıyla yeni bir mezhep kurmuş olan Mirza Ali Muhammed'in halifeleri idiler. Abbas Efendi 1902 de babasının ölümü üzerine Bahailik'in başkanı olmuştur. Bahailik mensupları kendi aralarında Abbas Efendi'ye Şems-i ezel, Gusni âzam ve Aka-yi sırr-ullah dahi derler.

Meşrutiyetin ilânına kadar (1908) Abbas Efendi Akkâ'da kalmış, sonra Hayfa'ya nakletmiştir. Bu tarihten pek az sonra İskenderiye'ye geçmiş, 1911 de Londra, Paris, Mısır, 1912 de Amerika ve Almanya'yı gezmiş, 1913 te tekrar Hayfa'ya dönmüştür. A. nin Babiler tarihine dair yazdığı eser Brown tarafından *Travellers Narrative to Illustrate the Episode of the Bab*, [Cambridge, 1891] adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir. Abbas Efendi, Hayfa'da ölmüştür. Oradaki kabri Bahailer'in ziyaret yeridir. Kabrinin üstünde tarikatın sembolü olmak üzere daima beyaz güller bulunmaktadır. Kendisinden sonra Bahailik'in başına büyük torunu Şevki Efendi geçmiştir.

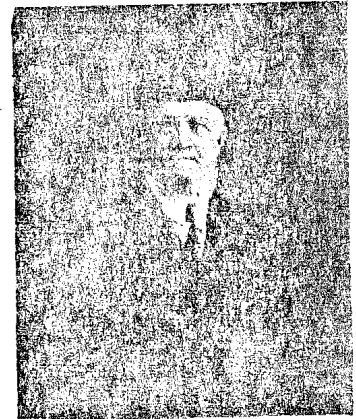
ABBAS HALİM PAŞA, Mehmet (1866-1934), Mısır prenslerinden Halim Paşa'nın ikinci oğlu ve Osmanlı Devleti sadrazamlarından Sait Halim Paşa'nın kardeşi. Kahire'de Şubra'da doğmuştur. Öğrenimini İsviçre'de yapmış, hayatının önemli bir kısmını İstanbul'da geçirmiştir. 1895 te hıdiv Tefik Paşa'nın kızı Hatice Hanım'la evlenmiştir. Meşrutiyet'ten önce Devlet Şurası üyesi olmuş, kardeşinin sadrazamlığı zamanında Bursa valiliğine gönderilmiştir. Burada bir yıldan biraz fazla kaldıktan sonra, 1915 yılında nafia nazırlığıyla Sait Halim Paşa kabinesine girmiş, mütarekeden sonra İngilizler tarafından Malta'ya sürülmüştür. İki yıl sonra serbest bırakılarak evvelâ İstanbul'a gelmiş, sonra da Mısır'a gitmiştir. 1934 te Kahire'de ölmüştür.

A., nazik, iyilik yapmasını sever bir kişiydi. Türkçe'den başka İngilizce, Fransızca ve Arapça da bilirdi. Bilgili ve yordamlı kimseleri korurdu. Şair Mehmet Akif ile ressam Halil Paşa onun değerbilirliğini görmüş olan sanat adamlarımızdandır.

ABBAS HİLMİ PAŞA (1874-1945), Osmanlı İmparatorluğunun fermanı ile Mısır hıdivi olanların sonuncusu. Hıdiv Tefik Paşa'nın oğlu olup İskenderiye'de doğmuştur. Önce Mısır'da prenlere mahsus okulda, sonra iki yıl İsviçre'de okumuş, Viyana'da Theresianum'da okurken

ABBAS EFENDİ

ABBAS HALİM PAŞA

1 Dissent and opposition

ABBAS HADIM PASA

EHUD R. TOLEDANO
STATE AND SOCIETY
IN MID-NINETEENTH-CENTURY EGYPT
Cambridge - New York, 1990, s. 41-49.

DN. 24262

Dergi / Kitap
Kütüphane Müdürlüğü

21 SUBAT 1996

BAŞKANLIK KÜTÜPHANESİ
EGİTİM BAKANLIĞI

Abbas's dissent from Mehmet Ali's style of reform

Although historians have paid little attention to the reign of Abbas, it is in fact hard to overestimate the impact of his administration on the makeup and character of the Ottoman-Egyptian elite. Not until the accession of Ismail in 1863 was a ruler faced with such a challenge to his ability to govern effectively. It is commonly assumed that in patrimonial household politics ideological issues tended to be of little significance. Personal loyalties were the dominant element, it is further argued, and articulation of political controversy was limited. While this may have been true in the Ottoman Empire until late in the eighteenth century,¹ the situation changed with the introduction of Western-inspired reform. In this respect, too, Egyptian history is much a part of Ottoman history. What appeared as mere rivalries between mamluk households for domination and access to economic resources took on an added dimension with the advent of reforms in the second decade of the nineteenth century.

Even within the tight patrimonial household government of Mehmet Ali Paşa, the introduction of modernization along Western lines proved a divisive political issue; in fact, it became a rallying point for opposition. However, during most of his reign, opposition was not directly aimed at the viceroy, but rather found expression in factions which developed within his household among potential heirs to the throne. Thus, the first major cleavage occurred between Ibrahim Paşa, son of Mehmet Ali and heir presumptive, and Abbas Paşa, grandson and next in the hereditary line after Ibrahim. In the last few years of Mehmet Ali's reign, the Old Paşa and Ibrahim had bitter disagreements and greatly mistrusted each other. This, however, did not bring Abbas into alliance with either of them. The reasons were partly personal, but an undeniable ideological element was also present – a marked difference in attitude to European-inspired reform.

Perhaps too much has been made of Abbas's alleged rejection of his grandfather's aggressive Westernization. What is certain, however, is that Abbas offered an alternative attitude to reform. His approach was different from that

Melumat Ahuf Eraf Edip
Hıyate, Eserleri ve 70 Mühürleri
vira-yakubları, 1st. 7/1938 Edip

39, 132, 292

Resmî Eser 1337 'da Paşa
'de musura pitti', Her sene
tıpları Abbas Paşanın misefi-
ri olan Musura tiki

Abbas Halim

Karadeli Melimet Paşanın İndinci
şöle dan Osmanlı İstevanından
Suca-yı Devlet Arasından Halim
Paşanın şöledür.

Babasının Meram II Mahmut Turberinob
Kronobri 5/102 (1st. 47/)

Sarıtdul 1309 - 1313

Son Sadrazam XII

Abbas Halim Paşa'da musurkiye kadeh,
la vakıft. XIII/1931

Hilvan'da oldu

E Edip 132

İstevanında Musura Eserleri
ve musura yakubları

el-Umud zidri Abbas
Halim Paşaya 'Hıf etniti-

Edip. 39

'azamın Bura İstevan

sh. 292

Abbas Halim Paşa
Melimet Cemal

Melimet Ahuf Eraf
Anka 86. sh. 77-83